

UN DOCUMENT INEDIT DESPRE SITUAȚIA SOCIALĂ DIN ȚARA ROMÂNEASCĂ ÎN AJUNUL MIȘCĂRII REVOLUȚIONARE DIN 1821

NICOLAE POPESCU, TEODOR CERNĂU

„Istoria Țării Românești“ constituie, poate, singura operă a dascălului Nițoi de la Mănăstirea Topolnița de lângă Drobeta Turnu-Severin. Numele dascălului ne este însă cunoscut de pe o serie de acte emise de urmașii lui Brîncoveanu din conacul (culă fortificată, astăzi în stare deplorabilă) de la Izvorul Bîrzii. Menționăm că pe unul din aceste acte semnătura dascălului Nițoi apare alături de cea a lui Tudor Vladimirescu. Stihurile pe care le vom transcrie apar, în document, scrise cu cerneală neagră, în două coloane, pe șase file de 28/19,5 cm.

Documentul în sine poartă o dublă importanță: literară și istorică, iar valoarea lui rezidă din împletirea acestor două planuri, respectiv din trăirea la modul „poetic“ a realității istorice.

Versurile au fost scrise în anii 1818—1819, deci autorul, contemporan al lui Anton Pann și Iancu Văcărescu, se afla în contextul unei literaturi timide, de început. Această premisă schimbă optica prin care privim „stihurile“: o exigență estetică ar fi prematură, în schimb valoarea constă în însăși existența lor, ca imagine a unor primi pași în literatura noastră cultă. Nu trebuie ignorate, totuși, scilipiri lirice ca:

„Plîngi țară, te tînguește

Fiindcă stîlpul tău lipsește“, sau ca reușitele versuri în care țara este comparată cu o floare nepăzită, în calea străinilor, motiv întâlnit și în poezia „Într-o grădină“ a lui Ienăchiță Văcărescu, dar în acest al doilea caz, referitor la o femeie. Se pare că ambii creatori au avut o sursă comună, folclorică.

Autorul trăiește în dramatice exclamații și întrebări retorice durerea neconcordanței dintre iubirea de țară, care-l face s-o dorească liberă și bogată, și realitatea unei țări înghenunchiate și sărăcite. Chiar dacă obositoarea enumerare a domnilor pasageri la tronul țării scade valoarea literară a versurilor, acestea cresc însă în concretețe. Pe plan istoric, valoarea documentului este superioară celei beletristice pentru

că, prin trăirile exprimate de versuri, se prezintă o stare de fapt, existentă în țară; lungul șir al domniilor efemere sărăciseră țara, conștiința necesității luptei pentru dezrobire era formată, deci, ridicarea românilor la luptă sub conducerea lui Tudor Vladimirescu nu a fost un gest spontan, ci originile sale izvorăsc din adîncul anilor. Același document confirmă ideea că personalitățile conducătoare ale unei mișcări sînt, de fapt, reprezentanții gîndirii unei mase, iar rolul lor stă în a conduce această masă către atingerea aspirațiilor sale. Ne dăm seama de aceasta din faptul că în versurile dascălului Nițoi (și-l putem considera reprezentativ pentru gîndirea timpului său), întîlnim idealurile care-l vor mîna apoi în luptă pe Vladimirescu.

În final, textul impune lectorului descifrarea semnăturii autorului, cu ajutorul unui „rebus“.

În continuare supunem cititorului spre lectură acest document, pe care l-am transcris din alfabetul chirilic.

ISTORIA ȚĂRII ROMÂNEȘTI 1819.

Care minte omenească
Să nu stea să socotească,
Sau ce inimă să fie
Plînsul, suspinul să-l ție,
Ca să nu se obidească
Și cu lacrimi să jelească
A Țării Românești stare ?
Să vezi însă-i de mirare ;
Jale făcută cu lanțuri
Și strinsă rău, ca cu zbanțuri.
Atît groaznic ferecată,
Nici să se miște să poată
Și de greu jug stăpînită
Ca cu un zid îngrădită
Care este de mirare
Că a venit la o stare
Și la rea dărăpănare
De numai un suflet are.
Că s-a sărăcit tot dînd
Bani, miere, grîu și unt
Și alte multe, mărunte,
Care nu se mai țin minte
Atît la străinătate,
Legi păgîne, lepădate,
Care s-o zic că n-au milă

Și ce voiesc fac în silă,
Dar din cei ce se numesc
Adică neam creștinesc.
Și se-arată păzitor
Și de suflet doritor,
În loc de milostivire
Fac și mai rea prăpădire
Care-n faptă s-au văzut
Nu de mult, ci de curînd,
De vreo cițiva ani încoace
Că tot la rău se preface
Și fără de zăbovire
O să ia de tot sfîrșire.
În socotiți Dumneavoastră
Că această Țară-a noastră
După a ei neunire
Trage-această pătimire.
Cică în anii trecuți
Fiind oamenii uniți
La bune poveți și fapte
S-au urmat și bunătate
Și era o efitihie :

¹ „Istoria Țării Românești în înteleles de Povestea Țării Românești.

² Efitihie — Belșug

Și-o prea mare bucurie
 De trăia orișicare
 De la mic și pîn-la mare
 Intru a sa Isihie :
 De n-avea cum să mai fie,
 Care toți se-nștiințase
 Și prin alte țări aflate
 Cum că-n Țara Românească
 Poate om să se hrănească
 Fiindcă e îndestulată,
 De toate îmbelșugată
 Și este în lefterie :
 De nimci nu vor să știe.
 Și năvălind mic și mare
 De prin țări și de pe mare,
 Au venit sumă, mulțime
 Și bogați și sărăcime,
 De era mării mirare
 De atîta adunare,
 Și oricare cum venea
 Fără preget se-apuca
 A cumpăra și a vinde
 Unii ceapă, alții linte,
 Alții bragă și covrigi
 De rămaseră aici.
 Și văzînd toți cîștig bun.
 De viață traiul bun,
 Se-apucară la mai mult,
 La vin, la miere și unt
 Și-a deschide prăvălii
 Cu alte negustorii.
 De se făcu înc-o parte,
 Numai de străinătate,
 De se făcură toți vrednici
 Și ai patriei buni temnici.
 Zidind prăvălii și case
 Cu mult mai mari și frumoase
 Decît care se aflau,
 Ale noastre ce erau.
 Și fără de prelungire
 Se făcu de povestire
 De nici nu cred ca să fie
 Vreo țară să n-o știe,
 Fiind de toți arătată
 Precum se vede în faptă,

Neîncetînd din venire
 Felurimi de limbi, mulțime
 Și veniră la o stare
 Și la o amestecare,
 De mai toți sînt o știință
 Și prea puțină credință
 Avînd daraveri a face
 Ce lui Dumnezeu nu-i place.
 Amestecuri de păcate
 Și-alte rele necurmăte.
 Că atît se însoțiră
 De toți una se făcură
 De la mic și pîn-la mare
 Că-ncepună fiecare
 Alte lucruri a croire
 Căzînd toți la prothimie :
 Cu mare galantonie
 Ca să facă orice-or vrea
 Cu „a da“ și „a lua“
 Tot pe la dregătorii
 Cît și la negustorii
 Și a face tot tarafuri :
 La boerii și isnafuri :
 Unul pe alt să se puie
 Ca să poată să se suie
 Avînd toți filotimie :
 Fiind căzuți din mindrie,
 Făcînd de tot părăsire
 De-nalta Dumnezeire,
 Ne puind în socoteală
 Că sînt căzuți în greșală
 Și poate să se minie
 Și să ne dea vreo urgie
 Care și adevărat
 Că fără zăbază-au dat
 Vrînd Domnul să ne arate
 L-ale noastre rele fapte,
 Ne-a arătat tot derînd,
 Dar pocăință nimic.
 Ne-a ridicat efitihia

³ Isihie — Tihnă.

⁴ Lefterie — libertate.

⁵ Tarafuri — Tagme

⁶ Isnafuri — Bresle

⁷ Filotimie — Ambiție

Și ne-a trimes destihia,
 Iar în loc de bucurie
 Ne-a trimes a sa minie
 Cu semne din cer lăsate,
 Apoi oștiri necurmăte,
 Cutremure și potop
 Și arderi multe de foc
 Și iar năpraznică moarte
 După-ale noastre păcate
 Și de bucate lipsire
 Și de multe ori, fugire
 Cum și frici și-alte nevoi,
 Neconținut după noi,
 Care hulele păzim
 Că nici nu le socotim,
 Apoi reaua pătimire
 Nu-i din nemulțumire
Și nu este cu dreptate
Să ne judecăm de moarte ?
 Adevărat, bine zice
 Acel pricopsit de minte
 Care a scris din vechime,
 Cel ce a umblat prin lume
 Și ne-a lăsat pe pământ
 Multe și din duhul sfânt,
 Care zice negreșit
 Cu adevărat cuvînt,
 „Că o grădină cu fluri
 De n-o avea păzitori
 Cu ardoare s-o păzească
 De cei răi s-o străjuiască,
 Să nu lase cine-o vrea
 Să rupă floare din ea,
 Totdeauna cea frumoasă
 Și din altele aleasă“.
 Iar cînd ardoarea lipsește
 Și străjuire nu este,
 Vin răii, ce voiesc fac,
 Păzitorii văd și tac
 Și așa se prăpădește
 Fîndcă unirea lipsește,
 Că de ar fi o credință,
 De ar pune toți silință,
 Ar scoate brazdă ca plugul,
 Și ar netezi ca strungul,

De ar lipsi neunirea,
 Pisma și zavistuirea,
 De ar avea țara pace
 Și nimic nu ar mai trage,
 Fiindcă am fi păziți
 Iar nu de nevoi, cumpliți.
 Plîngi țară, te tînguește
 Fîndcă stîlpul tău lipsește
 Care-l aveai doritor
 Și prea bun stăpînitor,
 Că nu ai fost mulțumită
 Binelui recunoscută,
 Că pe acel păzitor
 Ce îl aveai doritor
 Știa că îți era bine
 Să se lupte pentru tine
 Și cu mare și cu mic,
 De nu pătimeai nimic,
 Că făcea mare strigare
 Cînd se făcea vreo mișcare
 De vrea să ia cel mai mare
 Nu mai mult, decît parale,
 Că te-avea la potrivire
 Și la bună cumpănire
 Și te răsfațai prea bine
 Că n-aveai năpăstuire.
 Să văd acum ce-o să faci,
 Încotro să te abați
 Că acela s-a mutat
 La celălalt vâleat
 Și-ai rămas năpăstuită,
 Prăpădită,
 Că dintre cele minuni
 Și mulțime, oameni-buni,
 Măcar și de sînt în stare
 Doar nu e a lor urmare
 Ca să stea la vreun zor
 Pentru turmă păzitor,
 Cît să aibă îngrijire
 Pentru-a lupilor trăire
 Să nu intre să trîntească
 Nici mieii, nici oaia-aleasă
 Ci se uită nu le pasă

⁸ Destihia — Sărăcia

Că n-au gură să vorbească
 Și nu pot nimic să facă,
 Nefiind unire-n faptă,
 Că și care-ar vrea să fie
 Doi sau trei nu pot să ție
 Pentrucă se pizmuiesc
 Și nimic nu folosesc,
 Iar cu a lor neunire
 Trage Țara pătimire
 Și mă foarte îndoiesc
 Patrioți să-i mai numesc,
 Săracă Românească !
 Cine-ntîi să se căiască
 De neparte ce-ai avut
 Să pătimești tot dearînd ?
 Nu te-au ajuns, dinainte
 Cîte-ai pătimit, cumplite
 Ci acum iar ți-a sosit
 Pasă-mi-te-al tău sfîrșit.
Răzmerița cealaltă
Cu de tot îți fu uitată
 Care te dărăpănase
 Și groaznic te strîmtorase.
 Ce-ai să-mi zici, că e de mult
 Și e un lucru trecut ?
 Adevărat, așa este,
 C-au trecut ca o poveste
 Că ești la mare orbire
 Și la chin, că-i vai de tine
 Cînd se aflau oști păgîne.
 Ia adu-ți aminte bine
 Cîte strigări ne-ncetate,
 Rugăciuni nenumărate
 Nalta Dumnezeire
 Pînă ți-a dat mîntuire.
 Dar, care ai fost și ești
 Cam stai să cotești
 Că-n cîțiva ani ce trecură
 Puțini Domni se prefăcură ?
 Care în jos se arată
 Fiecare cu-a lui faptă :
 Să nu luăm mai de demult.
 Din vechime ce-au trecut,
 Ci dinția pătimire
 Cînd veniră turci mulțime,

De era să ne robească
 Și veni oastea rusească
 Puține chinuri ți-au dat
 Pînă cînd iar te-au scăpat
 Domnul cel mult milosîrd
 De asupra noastră blind ?
 Și te-au luat din multă jale
 Și ți-au trimis îndreptare
 Alesc ocîrmuitor
 Și pre bun stăpînitor,
 Creștin plin de bunătate
 De n-avea cum se mai poate,
 Alexandru Ispilante
 Cel vrednic și laudat
 Care dorea la toți stare
 Miluind pe fiecare
 Cu dregătorii și multe
 Dar cui oare fu plăcute
 Că-n șapte ani ce domni
 Țara rău nu pătimi.
 Niculaie Caragea
 Pentru ce nu ne plăcea ?
 — Că atît de bun era
 Încît obștea se mira.
 Niciunul nu ne plăcură,
 Pe voia noastră scoși fură,
 Pînă cînd se mazili
 Și Mihai Vodă veni,
 Iarăși Domn cu cuviință
 Pe cît îi era putință
 Și noi, tot nemulțumire
 După-a noastră neunire
 Pînă laurăm iar vestire
 Că vine altă domnire.
 Spuneau unii de Moruz
 Și nu mergea om docuz
 Că la toți se-nștiințase,
 La Moldova ce urmase.
 Cu Cuzea și cu Bogdan,
 Boieri veliți de divan
 L-au cuprins a sa minie

⁹ Se prefăcură — Se investiră domni.

¹⁰ Mihai Vodă — adică Mihai Vodă Șuțu.

După a lor fandosie :
 Că pe acești nesupuși
 Cu urgie fu răpuși
 Și or vorbi mulți zicînd
 Că așa Domn noi aflînd
 O să fie pătîmire
 Fiînd cu așa pornire,
 Apoi altfel auzim
 Și ne piroforisim :
 Cu Mavroghenf Vod,
 Domnul acestui norod,
 Făcînd iară alte sfaturi
 Și-alte vorbe și trataturi
 C-or să facă și-or să dreagă
 Cunoscînd ce va să tragă
 Socotînd că Mavroghene
 O să fie iar părere
 După cum care-au trecut
 Domnii ce s-au prefăcut,
 Care mulți nu își spuneau
 Pentru ei care-l știau
 Cum că are rea pornire
 Și nu știm de ca fi bine
 Dar nimenea nu credea
 Că poate să fie-așa,
 Că ceiace nu se vede
 Anevoie se și crede
 Pînă cînd nu și sosi,

Vechilul său deveni
 Așteptînd buna venire,
 Buna Domnului sosire,
 Ori să zic mare pieire
 Că nu era mulțumire,
 Fiîndcă după ce sosi
 La Văcărești de veni
 Eșiră-n întîmpinare
 Cum Țara obicei are
 Să vadă nouă domnie
 Sau să zică-o grea urgie
 Că după ce îl văzură
 Cei mari îl și pricepură
 Dup-a lui căutătură
 Că nu are semne bune
 Dar iarăși se îndoiau
 Și mai toți așa ziceau
 Că un Domn așa se cade
 Către toți să se arate
 Că-i este întîia domnie
 Și poate să și nu știe
 Fiînd trăitor pe mare
 Și nici o știință n-are

.

¹¹ Fandosie — Aroganță

¹² Piroforism — Scilfosism

Sfîrșit și lui Dumnezeu laudă, ca să ne ajute pe toți neputincioșii. Scriindu-se de mine cel ce mai jos mă arăt în zilele Măriei Sale Io Ioan George Caragea Vod. La leat 1818 (cînd au și fugit din scaunul său în Țara Nemțească) în luna lui Septembrie 30, ca să rog pe toți cîți se va întîmpla să citească pe această carte, văzînd undeva vreo greșeală a slovei, fără a mă pune la vreun păcat să îndrepteze, căci la zidire de pămînt aflîndu-mă și ca om, poate și neînvățat fiînd, am greșit neștiînd-a purta condeiul și fiînd tuturor supus, arăt numele meu în scris :

Scrie opt și cu cinzeci	(8 plus 50, egal 58-NI)
Mai încurcă șaptezeci	(70 egal 0-O)
Puînd opt și nouă sute	(8 plus 900 egal 908-ȚI)
în slove cinci, iar nu mai multe.	(N I Ț O I).